

Warszawa, 15/VII.1922.r.

8928J4

Sztab Generalny--
Major Szt.Gen.Schätzel.

Pr. decyduje KP

R a p o r t

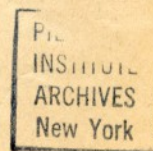
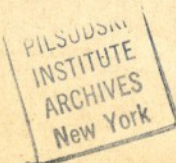
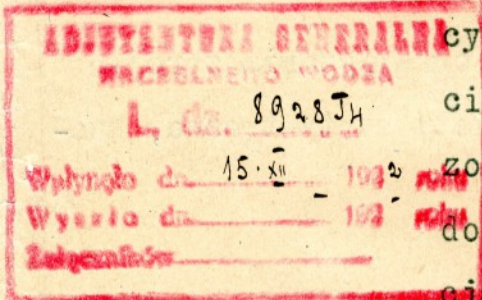
Przebiegu 4-ej sesji Tymczasowej Komisji Mieszanej Ligi Narodów.

W wykonaniu rozkazu wyjaśnienia charakteru i ewentualnych konsekwencji prac Tymczasowej Komisji Mieszanej dla ograniczenia zbrojeń /T.K.M./ melduję na zasadzie udziału w 4-ej sesji tej komisji, odbytej w Paryżu w dniach od 3.-7. lipca 1922. stwierdzenie następującego stanu:
1/charakter i skład komisji.

T.K.M.stworzona przez Radę Ligi w lutym -21.r. w składzie:delegatów cywilnych, członków Stałej Komisji Doradczej Wojskowej, przedstawicieli międzynarodowego biura pracy i Komisji Ekonomiczno-Finansowej, została uchwałą 2-go zgromadzenia Ligi rozszerzona przez powołanie do jej składu nowych członków, nie posiadających żadnych mandatów specjalnych. W ich liczbie powołany został jako Polak książę Eustachy Sapieha. Ogólna ilość członków komisji wynosi 28 osób.

Zadaniem komisji, określonym przez 2-gie zgromadzenie Ligi, było opracowanie planu ogólnego ograniczenia zbrojeń, w myśl 8. art. o Lidze Narodów, oraz przeprowadzenie szeregu prac przygotowawczych związanych z tem zagadnieniem.

Rada Ligi ograniczyła zakres działania komisji do czysto naukowych rozważań w kwestji rozbrojenia. Uchwała powyższa w myśl życzeń francuskich uchyla obowiązek komisji do precyzowania projektu ograniczenia zbrojeń.

2. Stan prac komisji, dokonanych przed 4-ą sesją.

Prace dokonane przez T.K.M. przed rozpoczęciem obrad 4-ej sesji obejmowały 3 kategorie zagadnień.

a/. Rozwinięcie dawniejszych postanowień Ligi /o ratyfikacji Traktatu w St. Germain co do ograniczenia handlu bronią, o zniszczeniu stoków amunicyjnych, o konferencji międzynarodowej co do fabrykacji i handlu bronią, ankiecie do uczonych w sprawie wynalazku w dziedzinie gazów trujących.

b/. Opracowania związane z uchwałami dotyczącymi ograniczenia zbrojeń, które zostały powzięte poza Ligą Narodów jak: Traktat w Waszyngtonie o redukcji zbrojeń morskich i używaniu gazów trujących, pakt gwarancyjny w Genewie.

c/. Wstępne prace do rozpatrzenia problemu ograniczenia zbrojeń /memoriały o specjalnych warunkach państw, ankiety statystyczne, kwestjonariusze budżetowe/.

3. Przebieg prac 4-ej sesji.

Rozszerzenie T.K.M. przez powołanie do jej składu nowych członków personalnie wezwanych do udziału w pracach komisji, a więc nie związanych instrukcjami rządów i instytucji, wpłynęło pobudzająco na tok prac komisji. Nowo powołani członkowie odegrali w przebiegu obrad rolę decydującą.

Uchwały 4-ej sesji powzięte zostały na podstawie prac dokonanych w podkomisjach. Dotychczas istniejące podkomisje zostały zrekonstruowane i rozszerzone przez wejście nowych członków.

Pierwsza podkomisja dla spraw fabrykacji i handlu bronią zajmowała się zagadnieniami technicznymi.

Druga podkomisja ogólna - rozpatrywała odpowiedzi państw i projekty ogólne.

Trzecia podkomisja - statystyczna - obradująca w Genewie zajmie się rozpatrzeniem i oceną wniosków podkomisji ogólnej w sprawach budżetowych.

Punkt ciężkości obrad przeniósł się do podkomisji ogólnej, do której należeli najwybitniejsi członkowie T.K.M. jak Lord Cecil, senator Lebrun, Branting. W skład jej wszedł również delegat Polski. Na porządek dzienny drugiej podkomisji wpłynęły przede wszystkim wniesione projekty:

pakt gwarancyjny, zaproponowany przez lorda Roberta Cecil'a, projekt ograniczenia zbrojeń, sformułowany przez lorda Esher'a, i projekty morskie markiza Di Saluzzo i pułkownika Requin.

Z wniosku lorda Cecil'a, składającego się z ogólnego ujęcia zasad, na których ma się opierać pakt gwarancyjny i z projektu samego paktu - dyskutowana była tylko część ogólna /załącznik Nr 1/

Lord Cecil, uzasadniając tezę swego projektu scharakteryzował ograniczenie zbrojeń jako konieczność ekonomiczną, podniesioną przez wszystkie konferencje międzynarodowe i jako potrzebę indywidualną państw, w których nacisk warstw pracujących stale wzrasta.

Pakt gwarancyjny musi być ogólny, umożliwiający wzięcie w nim udziału także tych państw, które w skład Ligi nie wchodzi. Musi on państwom podpisującym zapewniać realną pomoc z zewnątrz na wypadek, gdyby któreś z nich zostanie zaatakowane. Tak pojęty pakt gwarancyjny stanie się podstawą do zmniejszenia kontyngensów stałych wojsk w czasie pokoju. Ograniczenie zbrojeń może być jedynie konsekwencją paktu gwarancyjnego, który zapewni państwom rekompensatę za zmniejszenie indywidualnych sił zbrojnych. W tem rozumieniu według lorda Cecil'a projekt lorda Esher'a tam się zaczyna, gdzie się jego projekt kończy.

^y
Dyskusja nad projektem lorda Cecil'a zatrzymała się głównie na dwóch kwestjach: sposobie, w jaki może dojść do skutku generalny pakt gwarancyjny, oraz z obrazowaniem formy zobowiązań, które ciążyą na państwach.

Delegat francuski senator Lebrun stał na stanowisku, iż punktem wyjścia dla każdej realnej pracy musi być obowiązujący stan prawny i stopniowy ^{rozwój} panujących stosunków międzynarodowych w kierunku ogólnej pacyfikacji. Istniejące sojusze muszą być zatem traktowane jako ośrodki krystalizacyjne ogólnych zobowiązań zabezpieczających. W myśl tych samych przesłanek wskazywał delegat rumuński Jankowici na małą Entent'ę jako na pr-óbe rejonowego zapewnienia nienaruszalności pokoju.

Lord Cecil, nie negując znaczenia częściowych faktów dla sprawy pokoju żądał, aby były rejestrowane w Lidze. Traktaty te nie wejdą jednakże jako część składowa paktu ogólnego. Delegat hiszpański Zamora uważał natomiast, iż nie należy na przyszłość polecać traktatów rejonowych.

Co do formy pomocy wzajemnej ustalono, iż-gwarancje efektywne mogą obowiązywać jedynie w obrębie jednej części świata, co nie wyklucza możliwości dobrowolnego angażowania się i na obszarze innej pół kuli, zgodnie z rolą Japonji z czasów Wielkiej Wojny /podnosił delegat japoński Honda/. Uznano za rzecz konieczną, aby forma pomocy została w miarę możliwości przewidziana z góry tak, aby pomoc mogła być natychmiastowa. Według opinji pułkownika Requin pomoc musi się wyrażać w pełnem zaangażowaniu wszystkich sił państwa ^sdeygnowanego do jej udzielenia.

Branting /delegat szwedzki/ i Oudegeest /holender, /delegat
Oszuja /Chiny/ wyrażali wątpliwość, czy taka forma zobowiązań nie
stanie na drodze do ograniczenia zbrojeń w państwach, któreby przy
pełnej swobodzie ^{komunizacji} ~~wiedziały~~ szybciej swe kontyngensy.

Po nieznan^{ych} zmianach wprowadzonych przez Francuzów, a zmie-
rzających do zacieśnienia zobowiązań gwarancyjnych, uchwalono zasa-
dy projektu lorda Cecil'a i odesłano do specjalnej podkomisji techni-
cznej. Komisja ta w składzie lorda Cecil'a, Jansena /del. Kom. Finans/,
i ~~Esher'a~~ rzeczoznawców wojskowych /franc. angielski, włoski i japoński/
ma opracować dla assemblée umotywowanie też uchwalonych.

Do tejże podkomisji odesłano również projekt Esher'a, który w
zasadzie uznano za nieodpowiedni do rzeczowego rozważania; ze wzglę-
du jednak na to że był jedynym, który rozwijał sprawę ogranicze-
nia zbrojeń, ma być wzięty za podstawę do rozpatrywania tego zagad-
nienia.

Projekty morskie markiza di Saluzzo i płk. Requin/ są rozszerze-
niem zobowiązań traktatu waszyngtońskiego na państwa, które w konfe-
rencji tamt. udziału nie brały. Projekty te zostały odesłane do
oceny podkomisji morskiej Stalcy Komisji Doradczej.

Wszystkie wspomniane wyżej wnioski po rozpatrzeniu ich w podko-
misjach, mają się stać przedmiotem obrad 5 -ej sesji T.K.M. w dn.
1. września poczem stanąć na porządku dziennym obrad 3-go Zgromadze-
nia Ligi, które się zbierze dn. 4 -go września w Genewie.

Druga podkomisja zajmowała się ponadto wnioskiem sen. Lebrun'a
co do sposobu wyzyskania odpowiedzi, nadesłanych przez państwa na
wystosowane do nich kwestjonariusze i ankiety. Uchwalono zaważać
państwa, które nie nadesłały dotąd odpowiedzi, do przesłania ich

przed 15.sierpnia,

na zasadzie otrzymanych odpowiedzi zestawieć ogólny obraz obciążenia budżetów wojskowych,

zebrać memorjały państw, określające specjalne warunki obronne każdego z nich, jako podstawę do ogólnych rozważań o możliwości i formach ograniczenia zbrojeń,

sen.Lebun jako referent, T.K.M. ma na 5-ej sesji przedłożyć projekt ogólnego sprawozdania z powyższych kwestji dla 3-go Zgrom. Ligi.

Pierwsza podkomisja przedstawiła do zatwierdzenia plenarnego posiedzenia wnioski:

a/.wzywające państwa, które nie ratyfikowały dotąd traktatu o ograniczenia handlu bronią w St.Germain przede wszystkim zaś Stan.Zjednocz. do umożliwienia wprowadzenia go w życie, oraz proszące Sekretarjat Ligi o publikowanie zarysów tego traktatu.

b/.wzywające Ligę do zwołania międzynarodowej konferencji w sprawie wyrobu i handlu prywatnego bronią.

c/.przyjęcia do wiadomości sprawozdania St.K.Dor. o pracach nad zniszczeniem ~~zakładów~~ amunicji.

d/.wezwania Sekretarjatu do zejścia się ankietą, która rozpatrzyłaby wpływ prywatnej fabrykacji broni na stosunki polityczne państwa.

e/.wzywające członków Ligi, aby przystąpili do traktatu waszyngtonskiego ^oużywaniu gaz-ów trujących w czasie wojny.

f/.wzywające instytucje naukowe i uczonych do zajęcia się opublikowaniem wynalazków w dziedzinie gazów trujących.

4.Sprawy bezpośrednio dotyczące Polski.

Z szeregu zagadnień, które były przedmiotem obrad T.K.M. dwie bezpo-

średnio związane są z bieżącym trybem wojskowo-politycznego życia Polski.

~~Przy~~ uzasadnieniu też traktatu gwarancyjnego i motywowaniu konieczności ogólnych poręczeń, wspomniał lord Robert Cecil o Rosji jako o silnem militarnie państwie, które musi być wzięte w rachubę. Wspominając o gotowości delegata rosyjskiego w Genewie do traktowania sprawy ograniczenia zbrojeń, zainterpelował lord Cecil delegata Polski o opinię w tej sprawie.

Ks. Sapieha oświadczył, iż rząd sowiecki przedłożył projekt konferencji w sprawie rozbrojenia z państwami pogranicznymi. O ile mu wiadomo Rząd Polski porozumiewa się z zainteresowanymi państwami; według przypuszczenia ks. Sapiehy dojdzie prawdopodobnie do skutku konferencja w tej sprawie.

Oświadczenie to przyjął lord Cecil z dużym zadowoleniem. Na komisji wywarło ono wrażenie dodatnie.

Drugą sprawą bezpośrednio związaną z bieżącym życiem, jest projekt ograniczenia sił morskich. Projekt ten wprowadza jako zasadę określenie maksymalnej wielkości dozwolonych statków i ustala ogólny tonaż dla każdego państwa. Punktem wyjścia jest istniejący stan floty. Wobec załączkowego stanu naszej marynarki ograniczenia te mogą utrudnić jej rozwój do granic koniecznych ze względu na bezpieczeństwo побереża. W obu projektach objęta jest Polska takimi samymi klauzulami co Rumunja i Jugosławja.

5. Charakterystyka stosunku i taktyki poszczególnych państw i osób w sprawie rozbrojenia.

W pracach T.K.M. ujawniają się dwie metody działania i dwa spo-

soby odnoszenia się do zagadnienia ograniczenia zbrojeń - francuski reprezentowany przez delegat-ów Francji i poparty przez przeważną część delegatów narodowych, oraz lorda Cecil'a, poparty przez delegatów biura pracy.

Francuzi straciwszy nadzieję, iż przez egzekutywę traktatu wersalskiego da się doraźnie stworzyć warunki, pozwalające na realizowanie ograniczenia zbroje-^{ich} odnoszą się do wszelkich projektów rozbrojeniowych z rezerwą i sceptycyzmem. Prace Ligi Narodów w tej dziedzinie pragną pokierować drogą stopniowego i powolnego dostosowywania ich do istniejących warunk-ów międzynarodowych i obowiązującego stanu prawnego.

Oświadczenia obu delegat-ów-francuskich Vivianiego i Lebrun'a jednoznacznie charakteryzują ^{ich} francuski punkt widzenia "Jesteśmy związani rzeczywistością", "Musimy się z nią liczyć, jeśli nie chcemy, żeby prace komisji pozostały na ppapierze"; "~~każde~~ działanie musi mieć punkt wyjścia; punktem wyjścia jest, ~~według~~ ^{wid} sen. Lebrun" prawny stan dzisiejszy, bo wszystko, co się robi - musi być oparte na tem, co obowiązuje; nie podobna ^{nie} liczyć się z przeszłością". "Nie potrzebujemy być niecierpliwi, mówił Viviani, nie potrzebujemy obawiać się konkurencji r-óżnych konferencji między-narodowych, których byt jest chwilowy. Liga Narodów jest trwałą, i to, czego nie zdoła zrobić w jednym roku - może z korzyścią spełnić w następnym."

Wychodząc z tych przesłanek pragną Francuzi ograniczyć prace T.K.M. do najogólniejszych wyników i sprawozdań z prac teoretycznych.

W sposób rozległy i praktyczny ująć chce zadania Tymczasowej Komisji lord Robert Cecil. Według niego, ~~na~~ ~~skła~~ "Komisja jest powołana do przedłożenia Zgromadzeniu ogólnych propozycji; dla

ściśłości propozycje te powinny przybrać formę projektu traktatu". "Komisja ma przedstawić projekt skończony", "nie może przyjść na Zgromadzenie Ligi z gołymi rękami", "nie można zbyt znacznie tracić czasu przez ograniczanie się do ustalania ogólnych jedynie zasad." W tym samym tonie przemawiali reprezentanci biura pracy, Socjaliści holenderski Oudegeest i francuski Jouhaux, powołujący się na nadzieje, przywiązywane przez masy robotnicze do prac T.K.M. i wywierające nacisk w kierunku konkretyzowania projektu ograniczenia zbrojeń.

Dwa te stanowiska znalazły swój wyraz w przebiegu dyskusji i w charakterze stawianych wniosków.

Delegaci francuscy, którzy przyszedli na sesję z opracowanym szczegółowo projektem prac i wniosków, zamierzali ograniczyć wyniki konferencji do uchwalenia propozycji Lebrun'a i kilku drugorzędnych wniosków 1-ej podkomisji. Silna indywidualność lorda Cecil'a, która zaciążyła nad wszystkimi pracami podkomisji, jego konsekwencja i wszechstronne zainteresowanie sprawą, że ostateczne wyniki poszły poza granice zakreszone przez Francuzów.

W przebiegu prac podkomisji technicznej, powołanej do rozpatrzenia wniosków Cecil'a i Eshera możliwe jest powtórzenie się tego samego zjawiska. Francuzi wyraźnie dążą do ograniczenia ostatecznych wyników tej komisji jedynie do sformułowania uzasadnienia przyjętych tez paktu gwarancyjnego. Lord Cecil chce z pomocą komisji sformułować sam pakt i rozpatrzyć projekt Esher'a dla nadania mu formy odpowiadającej technicznym wymogom. Oba projekty miały być przedłożone 3-mu Zgromadzeniu Ligi.

Lord Cecil, który był twórcą komisji tymczasowej i jej kompetencji, a zarazem projektodawcą jej rozszerzenia - wszedłszy w skład

komisji używa tego forum, aby wniesione w niej projekty własne ode-
słać do przyjęcia ich przez Zgromadzenie Ligi, na którym będzie
je referował i popierał.

6. Rozwój i praktyczne znaczenie prac T.K.M.

Z ogólnego sposobu odnoszenia się delegatów do prac T.K.M.,
wobec skomplikowanego charakteru samego zagadnienia, a zarazem wo-
bec zasadniczego postanowienia paktu o Lidze Narodów, według któ-
rego wszelkie decyzje ograniczenia zbrojeń stają się prawomocne do-
piero wówczas, gdy zostaną przez odnośny rząd dobrowolnie zaakcep-
towane - trudno przypuszczać, aby prace T.K.M. szły w kierunku
szybkiego realizowania decyzji i, aby już w niedalekiej przyszło-
ści decyzje te mogły zaważyć na swobodzie ogarnizowania siły obronnej
przez państwa w skład Ligi wchodzące.

Sposób, w jaki traktowane są projekty i wnioski, stanowiące te-
mat obrad komisji, robi wrażenie w pierwszym rzędzie gry dla opinii
publicznej. Liczenie się z głosem opinii przejawia się jako główny
wykładnik działania przeważnej części delegatów; opinia publiczna
była na ustach ^{wielu bardzo} ~~każdego prawie mowcy~~. Na nacisk mas powołuje się Ce-
cil, dowodząc, że nacisk ten może nie jedno państwo zmusić do rozbro-
żenia, nawet bez gwarancji ogólnego faktu; dla użytku opinii pragnie
opublikowania swego projektu; dla niej również żąda ogłoszenia me-
morandum o traktacie w St. Germain; pragnie wreszcie, aby opinia
publiczna wiedziała od uczonych o formach przyszłej wojny gazowej.
Tę samą opinią mas popiera Jouhaux wniosek o konieczności szybkie-
go realizowania rozbrożeń.

To stanowisko ~~niektórych~~ delegatów znalazło uzasadnienie w
dużym zainteresowaniu się prasy pracami T.K.M. o obradach 4-ej sesji

szereg
towarzyszył artykułów wstępnych i szczegółowe sprawozdania z posiedze-
nień, w całej niemal prasie francuskiej /stanowisko innej prasy dotąd
nieznane/.

7. Wnioski.

I. Z uwagi na to:

1. że sprawa ograniczenia zbrojeń jest integralną częścią paktu o
Lidze Narodów, a znaczenie Ligi w układzie stosunków między-narodo-
wych wzrasta.
2. że I. sprawą rozbrojeń zajmują się wszystkie konferencje międzynaro-
dowe, które obecnie są bardzo częstą formą regulowania spraw, obcho-
dzających większą ilość państw.
3. że w obrębie Ligi istnieje parę organów, powołanych do rozpatry-
wania tej sprawy, a w skład ich wchodzi najwybitniejsi mężowie stanu
obecnej doby, że zatem zagadnienie to, mocą bezwładności nabierać
będzie siłę rozwojową,

Nawet wobec

- olbrzymich rozmiarów tego zagadnienia, które utrudniają dojście
do realnych konsekwencji, oraz
 - mimo biernego oporu przeważnej części delegatów
- nie można ~~w~~ sprawie rozbrojenia nie poświęcać uwagi.

II. Defenzywna taktyka francuska, jak wykazują wyniki 4-ej se-
sjii nie prowadzi do celu; wywołuje natomiast wrażenie zwalczania
samej idei rozbrojenia /lord Cecil: "mam nadzieję, że p. Lebrun nie
będzie kontynuował ~~opozycji~~ wobec moich projektów", "nie mogę
się oprzeć wrażeniu, że niektórzy panowie, którzy chętnie mówią o
rozbrojeniu wówczas, gdy się traktuje sprawę teoretycznie zmieniają
swe stanowisko, gdy się zaczyna mówić o rzeczach realnych"/

Wrażenia, wywołane w opinii takimi oświadczeniami mogą być
obojętne dla Francuzów, ale nie są korzystne dla państw, które, jak

Polska traktowane są w stosunkach międzynarodowych, jako wierne odbicie jej stanowiska:

Nie wydaje się, aby aktywizm w opracowywaniu problemu rozbrojenia w T.K.M. przy starannym czuwaniu nad jego rozwojem pociągał za sobą większe niebezpieczeństwo, niż zostawianie inicjatywy całkowicie w rękach doktrynerskich.

III. Jednolity stosunek wszystkich wojskowych i prawie wszystkich delegatów narodowych pozwala na wytworzenie jednolitego frontu wobec tendencji czynników nieodpowiedzialnych. Wytworzenie tego frontu wymaga nieznacznych tylko przygotowań; do tej pory wśród przeważnej części rządów i sztabów ^{wielkiego} ~~wielkiego~~ brak jest ~~wielkiego~~ zorientowania i zainteresowania się temi sprawami.

Schätzel

Schätzel

Major Sztabu Generalnego.

LIGA NARODÓW.

Projekt wniosków, dotyczących zasad rozbrojenia.

/Tekst poprawiony/.

1. Żaden projekt zmniejszenia zbrojeń nie może być skutecznym, o ile nie będzie ogólnym.
2. W obecnej sytuacji światowej większość rządów nie mogłaby wziąć na się odpowiedzialności za poważne zmniejszenie zbrojeń bez uzyskania wzajemnej dostatecznej gwarancji bezpieczeństwa swego kraju.
3. Taka gwarancja może być uzyskana przez ogólny układ obronny wszystkich krajów zainteresowanych, któryby zobowiązywał wszystkie te kraje, lub tylko ich część, do udzielania skutecznej i niezwłocznej pomocy, na podstawie uprzednio wypracowanego planu, na wypadek zaatakowania jednego z tych krajów.

Jednak w wypadku, kiedy dzięki warunkom historycznym, geograficznym lub innym, jeden z krajów narażony jest szczególnie na niebezpieczeństwo jego zaatakowania, celem wykonania powyższego planu, winny być powzięte specjalne środki dla jego obrony.

4. Samo przez się rozumie, że wszystkie poprzedzające wnioski zależą od zmniejszenia zbrojeń, opartego na zasadach, ustalonych zgóry, oraz z zastrzeżeniem, że będzie stworzony skuteczny organizm, któryby mógł ustalić, że powyższe zmniejszenie jest zrealizowane i utrzymane stale.

Za zgodność tłumaczenia:

Prasiewicz